

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 20.11.2007
KOM(2007) 726 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**Perspektyvos, prieinamumas ir solidarumas.
Nauja socialinė vizija XXI amžiaus Europoje**

TURINYS

1.	Įvadas	3
2.	Kintanti socialinė tikrovė	4
3.	„Gyvenimo galimybių“ socialinė vizija Europoje: gerovės užtikrinimas gerinant perspektyvas bei prieinamumą ir įtvirtinant solidarumą	6
4.	Pagrindinės veiklos sritys	7
5.	ES vaidmuo	9
6.	Tolesni veiksmai	11

1. ĮVADAS

Kaip nūdienos pasaulyje geriausia siekti gerovės, gerinti gyvenimo kokybę ir įtvirtinti bendras Europos piliečių vertybes? Tai svarbiausias Komisijos parengtos Piliečių darbotvarkės¹ klausimas, kuriuo grindžiamos svarbiausios Europos priemonės: bendrosios rinkos priemonė, Lisabonos ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategija, Tvaraus vystymosi strategija ir kt. Visos šios politikos sritys turi būti grindžiamos gerai suvokiama Europos socialine tikrove ir nuo jos neatsilikti.

Kokia ta nūdienos tikrovė?

- Europos visuomenė sparčiai keičiasi: europiečiai gyvena ilgiau, susiduria su beprecedenčiais tradicinės šeimos modelio pokyčiais, sėkmingai siekia lyčių lygybės, prisitaiko prie naujų judumo ir įvairovės modelių.
- Globalizacija, technologijų pažanga ir ekonominiai pokyčiai daro įtaką mūsų gyvenimo ir darbo būdai – randasi naujų darbo galimybių, naujų įgūdžių paklausa ir didėja pokyčių tempas. Su tuo susiję privalumai ir pavojai ne visiems vienodi – daliai gyventojų sunkiau prisitaikyti, jiems kyla nedarbo ir atskirties pavojus.
- Pati ES taip pat pakito: ji tapo įvairesnė ir didesnė – piliečių skaičius išaugo iki 500 mln.; įstojus naujoms valstybėms narėms taikos, laisvės ir klestėjimo naudą pajuto visa ES ir kaimyninės šalys.

Dėl šių pokyčių atsiranda beprecedenčių galimybių laisvai rinktis, gyventi sveikiau ir ilgiau, kurti geresnes gyvenimo sąlygas ir formuoti pažangesnę bei atviresnę visuomenę. Tačiau dėl šių pokyčių kyla ir naujų socialinių pavojų, kurie gali riboti gyvenimo galimybes ir skatinti nesaugumo, atskirties, neteisybės ir nelygybės pojūtį. Be to, visuotinai tikimasi, kad Europa turėtų aktyviau siekti savo piliečių gerovės globalizacijos sąlygomis, padėti jiems nuspėti ir skatinti pokyčius, taip pat skleisti Europos vertybes pasaulyje.

Siekdama geriau spręsti šiuos rūpimus klausimus ir pateisinti šiuos lūkesčius, Komisija pradėjo plataus masto konsultacijas dėl ES socialinių pokyčių. Remdamasi Europos politinių patarėjų biuro konsultacijoms skirtu dokumentu ir „Eurobarometro“ atliktos apklausos rezultatais², Komisija paskatino suinteresuotųjų šalių, valstybių narių bei kitų ES institucijų³ diskusijas ir pradėjo konsultacijas internete, siekdama sužinoti, kokių yra nuomonių apie Europos socialinę tikrovę. Šio komunikato tikslas – praturtinti vykstančias konsultacijas dėl Europos socialinės tikrovės siekiant pereiti nuo analizės prie atsakomųjų veiksmų. Remiantis žmonių reakcija į šią viziją bus galima parengti atnaujintą Socialinę darbotvarkę, kurią Komisija pateiks 2008 m. viduryje.

¹ KOM(2006) 211, 2006 m. gegužės 10 d.

² Žr. dokumentus http://ec.europa.eu/citizens_agenda/social_reality_stocktaking/more_index_en.htm.

³ Žr., pavyzdžiui, 2007 m. lapkričio 17 d. Europos Parlamento ataskaitą (A6-400/07) ir 2007 m. sausio 18 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę (2007/C 93/11), taip pat informaciją apie Europos Komisijos atstovybių Dubline, Paryžiuje ir Budapešte veiklą.

2. KINTANTI SOCIALINĖ TIKROVĖ

Pasauliniu mastu Europos visuomenė yra turtinga. Apklausiami europiečiai teigia esą laimingi ir patenkinti savo gyvenimu. Tačiau paklausti apie ateitį jie reiškia nerimą ir susirūpinimą, ypač dėl kitos kartos.

Kodėl? Žinoma, žmonių suvokimas yra skirtingas; skirtingose šalyse arba regionuose jis taip pat nevienodas. Tačiau vienas veiksnys yra bendras: visose valstybėse narėse vyksta spartūs ir esminiai pokyčiai⁴.

• *Visuomenėje*

- Europoje smarkiai pailgėjo gyvenimo trukmė: vyrų – nuo 43,5 metų 1900-aisiais iki 75,5 metų 2000-aisiais (numatoma, kad 2050-aisiais bus 82 metai), o moterų – atitinkamai nuo 46 metų iki 81,4 metų (numatoma, kad 2050-aisiais bus 87,4 metų). Dėl šešiasdešimt metų trunkančios taikos, medicinos pažangos ir geresnių gyvenimo bei darbo sąlygų vis daugiau europiečių turi galimybę ilgiau ir aktyviau mėgautis pensiniu gyvenimu. Tai daro didelį poveikį socialinio aprūpinimo sistemoms, kurių išlaidos, tikimasi, gali išaugti 2030 m. iki 2,5 % BVP, ir 2050 m. iki 4,3 % BVP. Kita vertus, prie skirtingų pajamų grupių priklausančių ir skirtinguose regionuose gyvenančių žmonių galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis ir sveikai gyventi tebėra labai nevienodos.
- Gimstamumas mažėja, tačiau esama įrodymų, kad dažnai noras turėti vaikų lieka neįgyvendinamas. Tai susiję su daugeliu veiksnių – nevienodas tėvų atsakomybės pasidalijimas, optimalių vaiko priežiūros paslaugų trūkumas, būsto sąlygos, šeimai nepalankus darbo organizavimas ir kt.
- Manoma, kad dėl šių demografinių tendencijų gali padaugėti socialinių pavojų, pavyzdžiui, su senyvu amžiumi susijusios priklausomybės ir socialinės atskirties atvejų. Šiuo metu 28 % vyresnių nei 70 metų asmenų gyvena vieni. Apie du trečdaliai vyresnių nei 75 metų žmonių negali išsiversti be neoficialios priežiūros, kurią daugiausia teikia artimiausi šeimos nariai, ypač moterys. Vienas iš šešių vyresnio amžiaus žmonių skursta, o vyresnio amžiaus moterų pensijos dėl trūkstamo darbo stažo būna labai mažos.
- Kyla naujų kartų atotrūkio pavojų, susijusių su jaunų ir vyresnių žmonių atlygiu, darbo vietų garantijomis ir aprūpinimu būstu, taip pat su dėl senėjimo didėjančios finansinės naštos pasidalijimu. Atsiranda pavojus, kad dėl jaunesnės kartos siekių ir ribotų galimybių atotrūkio gali įvykti „kartų lūžis“.
- Kintantys šeimos modeliai, įskaitant santuokų nutraukimą, vienišąją tėvystę ir silpnėjančius ryšius su išplėstine šeima, kelia naujų problemų, susijusių su profesinio bei šeimos gyvenimo derinimu ir priežiūros atsakomybe. Vieno tėvo ar motinos namų ūkiai dažniau susiduria su nedarbo problema.
- Siekiant lyčių lygybės daroma pažanga, tačiau 27 valstybėse narėse lygybės dar toli gražu nėra. Darbo rinkoje atsakingas pareigas ekonomikos ir politikos srityse einančių moterų tebėra nedaug, o moterų darbo užmokestis yra vidutiniškai 15 % mažesnis negu vyrų. Tebegalioja lyčių stereotipai.

⁴ Europos politinių patarėjų biuro parengtame dokumente išsamiai apžvelgiamos dabartinės visuomenės tendencijos. Papildomos informacijos pateikta Komisijos 2007 m. Socialinės padėties ataskaitoje.

- Pajamos ir galimybės dažnai yra nevienodos skirtinguose regionuose, kaimo ir miesto vietovėse, taip pat valstybėse narėse. Apie 100 mln. žmonių pajamos per dieną neviršija 22 eurų. Tebėra dažni vaikų skurdo atvejai, o kai kuriose valstybėse narėse jų daugėja. Tokiems vaikams ateityje kils daug didesnis atskirties ir skurdo pavojus.
- Vykstanti migracija rodo, ar valstybių narių integracijos strategijos yra veiksmingos, ypač Europos didmiesčiuose ir pasienio regionuose.

- ***Ekonomikoje***

- Nors užimtumas didėja ir Europoje 2006 m. sukurta 3,5 mln. naujų darbo vietų, daugelyje Europos dalių nedarbo lygis tebėra aukštas.
- Dėl demografinių pokyčių kyla igūdžių ir darbo vietų trūkumo pavojus. Nors iš darbo rinkos pasitraukiančių žmonių amžiaus vidurkis didėja, tačiau 47 % vyrų ir 65 % moterų, sulaukusių 55–64 metų, palieka darbo rinką.
- Profesinę veiklą radikaliai keičia bendras technologijų pažangos, kintančių ekonominių reikalavimų ir paslaugų sektoriaus plėtros poveikis. Darbo jėga turi žengti koją kojon su vis spartesniais pokyčiais, įgydama naujų igūdžių, prisitaikydama prie naujų verslo modelių arba prie kintančių vartotojų pageidavimų. Tačiau informacinės technologijos ir vis didesnę svarbą įgaunantis lankstaus grafiko darbas arba nuotolinis darbas sudaro galimybių dirbti lanksčiau.
- Vis įvairėja ir neįprastų formų įgyja darbo modeliai, nyksta „darbo vienoje darbovietėje visą gyvenimą“ karjeros modelis, atsiranda naujų sutarčių formų, dažniau dirbama ne visą darbo dieną, didėja geografinis judumas, profesinėje veikloje atsiranda daugiau pokyčių, susijusių su darbo pobūdžiu ir profesiniu statusu. Tai didina darbo rinkos susiskaldymo pavojų, nes neabejotinai atsiranda darbo užmokesčio skirtumų, o mažai igūdžių turintys žmonės yra priversti nuolat dirbti nekokybiškus darbus ir tenkintis menkomis paaukštinimo galimybėmis.
- Žinių visuomenėje žmogiškasis kapitalas, išsilavinimas ir igūdžiai yra kaip niekad svarbūs kuriant naujas darbo vietas ir didinant socialinę įtrauktį. Tačiau penktadalio mokinių raštingumas ir mokėjimas skaičiuoti neatitinka pagrindinių standartų, o šeši milijonai jaunuolių mokyklas palieka neįgiję jokios kvalifikacijos. Todėl kyla klausimų dėl Europos švietimo ir mokymo sistemų kokybės ir veiksmingumo. Jaunimui ir ypač anksti mokyklas metantiems žmonėms sunku patekti į darbo rinką dėl mažos nekvalifikuoto darbo paklausos ir labai nevienodų galimybių mokytis visą gyvenimą.

- ***Gyvenimo būdo ir vertybių***

- Tradiciniai ryšiai, siejantys šeimą, socialinę klasę ir tų pačių religinių įsitikinimų žmones, silpnėja. Ryškėja vertybių individualizacijos ir kultūros „susiskaldymo“ tendencija – dėmesys sutelkiamas į asmenį ir vartotoją, o ne į visuomenę apskritai, kyla naujų tolerancijos ir pagarbos kitiems klausimų. Tačiau dėl naujos laisvalaikio ir kultūrinės veiklos atsiranda naujų solidarumo formų.
- Tradicinėms dalyvavimo politikoje formoms teikiama svarba mažėja, o pasitikėjimas viešosiomis institucijomis dažnai yra menkas. Tačiau ieškoma naujų, lankstesnių piliečių dalyvavimo formų ir reiškiamas noras kurti ateitį.

- Globalizacija sudarė sąlygas didesnei įvairovei, skatina žinių troškimą ir turtina visuomenę. Tačiau ji taip pat paskatino nerimą dėl kultūrinės įvairovės ir kultūrų dialogo, taip pat dėl Europos gebėjimo ginti bendras vertybes.
- Atsiranda naujų socialinių problemų: stresas ir depresija, nutukimas, aplinkos sukeltos ligos ir fizinės veiklos trūkumas. Jos prisideda prie įprastinių problemų: socialinės atskirties, psichikos ligų, piktnaudžiavimo kvaišalais ir alkoholiu, nusikalstamumo ir nesaugumo.
- Dėl IT revoliucijos ir naujų ryšių priemonių atsirado naujų bendravimo ir piliečių dalyvavimo formų. Tačiau kyla pavojus, kad tarp ryšių ne(be)turinčių įvairių bendruomenių ir kartų formuojasi naujas „bendravimo atotrūkis“. Taip pat esama įrodymų, kad atsiranda „skaitmeninis atotrūkis“ nuo menkai išsilavinusių, vyresnių ir ekonomiškai neaktyvių piliečių, kuriems sunkiau naudotis naujomis technologijomis.
- Gamybos ir vartojimo modeliai, kuriais remiantis daugelyje Europos šalių sukurtas turtas, sukelia ir neigiamų padarinių, įskaitant klimato kaitą ir pernelyg intensyvų gamtinių išteklių naudojimą. Norint pašalinti šiuolaikinio gyvenimo būdo sukeltus neigiamus padarinius, būtina koreguoti elgesį, o tai turės svarbių socialinių pasekmių.
- Technologijų pažanga iškėlė etinių klausimų, pvz., gydymo, genų terapijos, kamieninių ląstelių ir kt.

Dabartinės gerovės sistemos ne visada yra tinkamai pritaikytos šiems naujiems ir daugeliu atvejų beprecedenčiams uždaviniams spręsti, nors daug kas reformuojama.

3. „GYVENIMO GALIMYBIŲ“ SOCIALINĖ VIZIJA EUROPOJE: GEROVĖS UŽTIKRINIMAS GERINANT PERSPEKTYVAS BEI PRIEINAMUMĄ IR ĮTVIRTINANT SOLIDARUMĄ

Visoje ES ryškėja nauja socialinė vizija, kaip geriausia siekti gerovės sprendžiant nūdienos uždavinius. Šio naujo požiūrio esmė – perspektyvos, prieinamumas ir solidarumas.

- Perspektyvos – geras gyvenimo „startas“, savo potencialo realizavimas ir naujoviškos, atviros ir šiuolaikiškos Europos teikiamų galimybių išnaudojimas.
- Prieinamumas – nauji ir veiksmingesni būdai išsilavinimui įgyti, pažanga darbo rinkoje, kokybiška sveikatos priežiūra bei socialinė apsauga ir dalyvavimas kultūrinėje ir visuomeninėje veikloje.
- Solidarumas – socialinės sanglaudos ir socialinės darnos skatinimas, užtikrinant, kad nebūtų nusigręžiama nė nuo vieno žmogaus.

Ši vizija atspindi vis tvirtėjantį požiūrį, kad nors visuomenė negali garantuoti vienodų rezultatų savo piliečiams, tačiau ji turi daug ryžtingiau skatinti lygias galimybes.

Europoje nėra vieno, visiems tinkančio požiūrio, tačiau yra bendrų uždavinių ir bendra būtinybė veikti. Pagrindinis užmojis – pasiekti, kad „gyvenimo galimybės“ būtų plačiau paskirstytos, sudaryti sąlygas visiems europiečiams naudotis ištekliais, paslaugomis, aplinkybėmis ir pajėgumais, kad teorinės lygios galimybės ir aktyvus pilietiškumas taptų prasminga tikrove.

Tai susiję su socialiniu teisingumu ir socialine sanglauda. Atotrūkis tarp „laimėtojų“ ir „pralaimėtojų“ vykstant ekonominiams ir technologijų pokyčiams gali sukurti naujų nelygybės modelių, kuriems būdingas nuolatinio skurdo, lydimas naujų atskirties formų, pavojus. Visi šiuolaikinės ir glaudžios visuomenės nariai turėtų turėti galimybę prisidėti prie visuomenės ir pasinaudoti „galimybių laiptais“ skirtingais gyvenimo etapais.

Tai – ekonominė užduotis. Sklandžiai veikianti, savimi pasitikinti ir klestinti visuomenė, investuojanti į žmogiškąjį kapitalą ir kurianti žmonėms galimybes judėti į priekį visą gyvenimą, yra svarbi siekiant užtikrinti ekonominį augimą, žmonių dalyvavimą darbo rinkoje, gyvenimo standartus ir kovoti su socialine atskirtimi. Tai yra patikima finansinė investicija. Esminių socialinių problemų priežasčių šalinimas sumažina pavojų, kad socialinio aprūpinimo sistemos vėliau nukentės dėl socialinių sutrikimų ir ekonominių galimybių trūkumo.

Tai – politinis reikalavimas. Pasitikėjimo ir patikimumo didinimas yra pažangos, modernizacijos ir atvirumo pokyčiams pagrindas.

4. PAGRINDINĖS VEIKLOS SRITYS

Šiai perspektyvų, prieinamumo ir solidarumo darbotvarkei reikalingos investicijos – atnaujintas išsipareigojimas išnaudoti Europos žmogiškąjį potencialą ir suteikti daugiau gyvenimo galimybių visiems piliečiams:

- **Investavimas į jaunimą.** Nauji socialiniai pokyčiai daro didelę įtaką jaunimui. Esama įrodymų, kad individualios gyvenimo galimybės dažnai būna nulemtos iki vaikai pradeda lankyti mokyklą, kai šeima ir supanti aplinka daro didžiausią įtaką. Pagrindiniai pažinimo, mokėjimo skaičiuoti ir raštingumo įgūdžiai suformuojami ankstyvoje vaikystėje. „Mokymasis mokytis“, noras įgyti išsilavinimą, požiūris į piliečių dalyvavimą ir sveikos mitybos bei gyvenimo būdo pasirinkimas – visa tai suformuojama vaikystėje. Būtinai naujoviškas požiūris į tai, kaip didinti jaunimo gerovę ir galimybes sėkmingai „startuoti“ gyvenime. Būtinai ryžtingos pastangos gerinti vaikų priežiūros ir švietimo sąlygas, pritaikyti mokymo programas, mažinti anksti iš mokyklų pasitraukiančių vaikų skaičių, šalinti sunkumus, kylančius jaunimui, norinčiam patekti į darbo rinką, įgyti būstą ir gauti finansavimą. Investicijos į vaikus ir jaunimą – svarbiausia gyvenimo galimybių didinimo priemonė. Tai visą gyvenimą trunkančios investicijos – investicijos į ateitį.
- **Investavimas į mėgstamą profesinę veiklą.** Dabar ir ateityje visiems teks patirti įvairių pereinamųjų profesinės veiklos laikotarpių: nuo mokyklos baigimo iki įsidarbinimo, nuo vieno darbo ir profesinio statuso prie kito, tarp darbo paieškų ir kvalifikacijos kėlimo, tarp profesinės veiklos pertraukų ir specialių atostogų, tarp darbingo amžiaus ir išėjimo į pensiją. Kyla pavojus, kad atsiras visuomenės susiskaldymas tarp tų, kurie sugeba prisitaikyti, ir tų, kurie nesugeba, t. y. mažai įgūdžių turinčių žmonių. Remiantis gyvenimo ciklo principu, darbo rinkos turėtų būti lankstesnės ir teikti būtinų paskatų bei apsaugos priemonių, sudarančių sąlygas darbuotojams ir įmonėms sėkmingai įveikti pokyčius ir naudotis įvairesnės profesinės veiklos teikiama privalumais. Saugumas ir lankstumas gali vienas kitą papildyti (lankstumo ir užimtumo garantijos), kad būtų didinamos žmonių galimybės patekti į darbo rinką, daryti pažangą ir ilgiau joje likti, užtikrinami sklandūs pereinamieji laikotarpiai visos profesinės veiklos metu. Vyksta radikalūs politikos ir kultūros pokyčiai – nuo darbo vienoje darbovietėje visą gyvenimą ir ankstyvos pensijos pereinama prie „užimtumo visą gyvenimą“; šių pokyčių pagrindas – aktyvaus senėjimo

strategijos, kurioms būdingas intensyvesnis ir prieinamesnis mokymasis visą gyvenimą, lankstus darbo organizavimas, saugios ir naujoviškos darbo sąlygos, šiuolaikiški ir veiksmingi socialinės apsaugos mechanizmai. Tokiu būdu daugiau žmonių įtraukiama į profesinę veiklą, jie ilgiau tokia veikla užsiima, kad galėtų įgyvendinti savo siekius ir našiau dirbti.

- **Investavimas į ilgesnį ir sveikesnį gyvenimą.** Visuomenės senėjimo pasekmės tampa akivaizdžios, nes atsiranda naujų sveikatos ir socialinių pavojų, darančių ilgalaikį poveikį socialinės apsaugos sistemoms. Tačiau demografiniai pokyčiai atveria ir naujų galimybių rasti naujoviškoms paslaugoms, prekėms ir technologijoms, pavyzdžiui, vyresnio amžiaus žmonių priežiūros srityje, ir atsirasti nemenkam augimo ir naujų darbo vietų potencialui. Remiantis gyvenimo ciklo principu, vertinant senėjimo socialinį ir finansinį poveikį svarbu iš esmės permąstyti, kokia yra kartų atsakomybė ir kaip jos turi dalytis su tuo susijusias išlaidas. Europa turėtų iki galo išnaudoti palankios ekonominės padėties sudaromas galimybes imtis tvarių reformų.
- **Investavimas į lyčių lygybę.** Moterims dalyvauti profesinėje ir visuomeninėje veikloje vis dar yra pernelyg daug kliūčių; be to, kyla pavojus, kad joms gali tekti neproporcingai didelė dalis naujų su visuomenės senėjimu susijusių priežiūros pareigų. Europai svarbu tęsti perėjimą nuo socialinės ir mokesčių politikos modelio, kur vyras yra šeimos maitintojas, prie sistemos, kuria remiamos asmens teisės ir šeima, kurios abu nariai uždirba ir gali suderinti profesinio, asmeninio ir šeimos gyvenimo aspektus. Šiuo atžvilgiu pagrindiniai prioritetai – šalinti lyčių darbo užmokesčio skirtumus, peržiūrėti mokesčių sistemas siekiant didinti paskatas dirbti, plėtoti nebrangias ir prieinamas vaikų ir vyresnio amžiaus žmonių priežiūros paslaugas, skatinti šeimai palankią darbo politiką, kurios pagrindinis prioritetas būtų lankstesnė atostogų suteikimo visą darbingą amžių sistema. Tokios priemonės taip pat padės išlaikyti daugiau žmonių darbo rinkoje ir sumažins skurdo pavojų.
- **Investavimas į aktyvią įtrauktį ir nediskriminavimą.** Nūdienos visuomenėje ne visų gyvenimo galimybės yra vienodos. Veiksmingos ir vienodos galimybės įsidarbinti, mokymasis visą gyvenimą, socialinės ir sveikatos priežiūros paslaugos Europos Sąjungoje smarkiai skiriasi, todėl didelė dalis ES gyventojų skursta, patiria socialinę atskirtį ir didelių sunkumų siekdami užsitikrinti tinkamą pragyvenimo lygį ir ieškodami darbo. Kiekvienas atvejis yra skirtingas: problemoms spręsti reikalingos individualius poreikius atitinkančios priemonės, apimančios finansinę paramą, leidžiančią žmonėms oriai gyventi ir dalyvauti darbo rinkoje, suteikiamas galimybes įsidarbinti arba įgyti profesinį pasirengimą, taip pat daugiau galimybių naudotis veiksmingomis socialinėmis paslaugomis. Be to, daugiau kaip 44,6 mln. 16–64 metų žmonių, t. y. 16 % visos ES darbingo amžiaus gyventojų, mano turį chronišką sveikatos problemą arba negalią. Dauguma jų nori ir gali dirbti, jeigu tam sudaromos tinkamos sąlygos. Diskriminacija dėl negalios, amžiaus, tikėjimo, rasės, etninės kilmės arba seksualinės orientacijos yra draudžiama, tačiau ji vis dar yra kliūtis daugeliui žmonių naudotis gyvenimo galimybėmis. Senėjant gyventojams ir atsirandant beveik penkių kartų sambūvio galimybei, individualizuojant prioritetus ir vykstant įvairesniems migracijos srautams, mūsų visuomenė tampa atviresnė, įvairesnė ir sudėtingesnė. Pakantumas įvairovei, aktyvi socialiai remtinų asmenų įtrauktis, lygybės skatinimas ir diskriminacijos šalinimas yra pagrindiniai europiečių prioritetai siekiant asmeninės laisvės ir didesnių galių.

- **Investavimas į judumą ir sėkmingą integraciją.** Europiečiai ateityje bus judesni: šiandieninis Europos jaunimas yra judesnis negu ankstesnės kartos, o judumas ES yra pagrindinė piliečių teisė; judumas ES viduje – teigiamas integruotesnės ekonomikos bruožas. Be to, darnūs imigracijos srantai yra būtini, kad Europa galėtų spręsti dėl visuomenės senėjimo ir mažėjančio darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus kylančias problemas. Šie srantai turbūt bus įvairesni negu tradiciniai imigracijos modeliai, nes daugiau žmonių išvyks, o vėliau sugrįš į savo kilmės šalis. Visa tai reiškia, kad Europos visuomenė taps atviresnė, įvairesnė ir sudėtingesnė. Reikia naujų į ateitį orientuotų strategijų skatinti geresnę migrantų integraciją, didinti tarpusavio pagarbą naudojantis teisėmis ir laikantis įpareigojimų.
- **Investavimas į piliečių dalyvavimą, kultūrą ir dialogą.** Aktyviai dalyvaujant bendroje veikloje, pavyzdžiui, kultūrinėje, sportinėje, pilietinėje ir politinėje veikloje, didėja Europos bendruomenių darna bei solidarumas, dėl to lengviau įveikti susiskaldymo ir atskirties pavojus. Savanoriškas darbas ir piliečių dalyvavimas taip pat svarbūs stiprinant socialinę sanglaudą. Kultūriniai mainai šiandieninėje Europoje kaip niekad gyvi ir aktyvūs. Dėl ilgesnio laisvalaikio atsirado beprecedentė naujų kultūros prekių paklausa. Europos kultūrų įvairovė yra žmonijos praturtinimo ir viso pasaulio įkvėpimo šaltinis. Tai yra ir ekonominis turtas, nes naujovės ir kūrybingumas skatina ekonominę veiklą ir kuria darbo vietas žinių pasaulyje.

Tai „investicijos“ į mūsų visuomenės žmogiškąjį ir socialinį kapitalą. Joms reikalingos asmenų, šeimų, vietos bendruomenių, socialinių įstaigų ir verslo įmonių, NVO ir įvairaus lygmens valdžios institucijų pastangos. Kai kuriais atvejais tai gali reikšti naują socialinių išlaidų kryptį arba naują jų dalijimąsi. Tai nėra įprastos išlaidos, skirtos „visuomeninės nesėkmės“ padariniams kompensuoti. Tai socialinė investicija, kuri turi būti grindžiama kuo geresniu socialinės ir ekonominės gražos įverčiu atsižvelgiant į darnaus vystymosi perspektyvą. Pavyzdžiui, investicijos į vaikų švietimą ir lavinimą arba prevencinę sveikatos priežiūrą teikia labai gerų rezultatų ir yra puikus atpildas tolesniais gyvenimo etapais arba jaunesnei kartai, ne tik todėl, kad didėja užimtumas ir našumas, bet ir todėl, kad sumažinamos didžiulės išlaidos, kurias mūsų visuomenės patirtų dėl socialinės sanglaudos silpnėjimo. Tai būdas suderinti teisingumą ir veiksmingumą.

5. ES VAIDMUO

Valstybėms narėms tenka pagrindinė atsakomybė siekti politikos pokyčių, būtinų šiai vizijai įgyvendinti. ES veiksmai toliau priklausys nuo įrodytos pridėtinės vertės, derinamos su subsidarumo ir proporcingumo reikalavimais. Būtent to tikisi piliečiai, ir tai paprastai būna veiksmingiausia. Tačiau tai nekluduoja imtis ryžtingų ES lygmens veiksmų skatinti pokyčius ir vadovauti, teikti paramą ir remti būtinas reformas.

Šis vaidmuo turi tvirtą pagrindą: Bendrijos *acquis* ir bendros teisės bei vertybės, kurios aiškiai išreikštos Reformų sutarties 2 straipsnyje ir Pagrindinių teisių chartijoje: pagarba žmogaus orumui, laisvė, demokratija, lygybė, teisinė valstybė ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises. Šios vertybės yra bendros visoms valstybėms narėms – Europos visuomenei, kurioje vyrauja pliuralizmas, nediskriminavimas, tolerancija, teisingumas, solidarumas, moterų ir vyrų lygybė.

ES stiprybė yra ne vien tai, kad tai – vertybėmis grindžiama bendruomenė, bet ir tai, kad ji imasi veiksmų, prie kurių bendromis jėgomis prisideda valstybės narės ir bendrai siekia

rezultatų. Į Reformų sutartį įtraukta horizontalioji socialinė sąlyga. Taip bus sutvirtintas Europos Sąjungos išsipareigojimas užtikrinti užimtumą ir socialinę apsaugą, taip pat patvirtintas regionų ir socialinių partnerių vaidmuo Europos Sąjungos politinėje, ekonominėje ir socialinėje sistemoje. Sprendžiant minėtus naujus uždavinius būtina, kad būtų sutelktos bendros pastangos ieškoti naujoviškų ekonominės ir socialinės politikos sprendimų. Dauguma jų bus vietos, regioninio ir nacionalinio lygmens sprendimai. Tačiau ES gali padėti bent šiais penkiais aspektais:

- ***Veiksmų politikos pagrindo nustatymas.*** Dėl skirtingos daugelio socialinės politikos sričių valstybių narių praktikos ir nacionalinių institucijų įvairovės viską suderinti yra sunku. Tačiau yra didelis poreikis ir bendras noras dirbti siekiant bendrų tikslų. Todėl ES nustatė bendrus daugelio politikos sričių – pavyzdžiui, užimtumo, socialinės įtraukties, socialinės apsaugos, švietimo, jaunimo, kultūros, sveikatos ir imigrantų integracijos srities – tikslus ir konkrečius jų įgyvendinimo tvarkaraščius, ataskaitų teikimo tvarką ir rodiklius, t. y. pažangos stebėjimo ir gerosios patirties lyginimo priemones. Prieš dešimt metų pradėtos įgyvendinti Europos užimtumo strategijos, kuri šiuo metu yra esminė Lisabonos strategijos dalis, patirtis rodo, kad tokia tvarka gali būti veiksminga, nes naujai vertinami prioritetai, kurie anksčiau nebuvo svarbūs ES lygmeniu – lankstumo ir užimtumo garantijos, darbo kokybė ir našumas, vaikų priežiūra, migracija, nuslėptasis darbas ir mažumų klausimai – ir siūlomi naujoviški būdai jiems spręsti. Šie procesai vyksta jau keletą metų. Jie sudarė galimybę valstybėms narėms ir Komisijai apibrėžti bendrus tikslus; tačiau užmojai nebuvo pakankamai platūs ir neužteko pastangų šiems bendriems tikslams pasiekti. Peržiūredama Lisabonos strategiją, ES turėtų svarstyti, kaip šiuos savanoriškus procesus padaryti dinamiškesnius ir įgyvendinimus, kartu atsižvelgiant į institucijų ir tradicijų įvairovę. „Bendrujų principų“, naudojamų teikiant lankstumo ir užimtumo garantijas, požiūris galėtų būti taikomas, pavyzdžiui, aktyviai tų žmonių, kuriems sunkiausia patekti į darbo rinką, įtraukčiai skatinti, atsižvelgiant į padėtį šalyse ir valstybių narių kompetenciją. Be to, būtina skirti dėmesio įvairių koordinuojamų procesų darnai ir jų sinergijai užtikrinti (pvz., Lisabonos ir Darnaus vystymosi strategijų, struktūrinių fondų programavimo).
- ***Europos vertybių puoselėjimas ir vienodų sąlygų užtikrinimas.*** ES sukurtas tvirtas lyčių lygybės, kovos su diskriminacija, laisvo darbuotojų judėjimo ir darbo bei įdarbinimo sąlygų teisinis pagrindas. Europos socialiniai partneriai aktyviai derasi dėl susitarimų arba apibrėžia bendras svarbiausių sričių, pavyzdžiui, tėvystės atostogų, streso darbo vietoje, mokymosi visą gyvenimą ir restruktūrizavimo valdymo, strategijas. Atsižvelgiant į kintančią socialinę tikrovę, didėjančią ES įvairovę ir naują Reformų sutartį, būtina peržiūrėti ir, kai tinkama, pritaikyti teisinį pagrindą, siekiant užtikrinti, kad užsibrėžti tikslai būtų įgyvendinti. ES teisės aktai toliau bus svarbūs ginant Sutartyje įtvirtintas piliečių teises, kartu užtikrinant nacionalinių taisyklių suderinamumą. Galiausiai ES išdėstė savo požiūrį, kaip Europa gali sėkmingai gyvuoti globalizacijos sąlygomis, formuodama bendrus reguliavimo apmatius, nagrinėdama geriausius būdus, kaip skatinti visuotinį standartų suvienodinimą.
- ***Dalijimasis gerąja patirtimi.*** Nors ES ir labai įvairi, valstybėms narėms dažnai būdingos bendros visuomeninės tendencijos ir praktiniai sunkumai, sudarantys puikias sąlygas pasimokyti vieniems iš kitų. Pažanga siekiant bendrų ES tikslų turi būti stebima, vertinama ir lyginama. Būtina išbandyti socialines naujoves ir vertinti įvairių investicijų teikiamą socialinę grąžą. Būtina plėtoti dalijimąsi gerąja patirtimi: atgaivinti ES keitimosi patirtimi, bendrais vertinimais ir tarpusavio vertinimais sistemą ir užtikrinti, kad jie taptų pagrindinių nacionalinių ir Europos politikos diskusijų dalimi. Šiuo atžvilgiu svarbus aktyvesnis

nacionalinių ir regioninių parlamentų, vietos ir regioninės valdžios institucijų, socialinių partnerių ir NVO dalyvavimas.

- ***Vietos, regionų ir nacionalinio lygmens veiksmų rėmimas.*** ES sėkmingai vykdė sanglaudos politiką ir plėtojo struktūrinių fondų veiklą. Dėl to sumažėjo ekonominės gerovės ir gyvenimo standartų skirtumus visoje ES. Skiriamos lėšos buvo ir bus mažiau išsivysčiusių regionų ir valstybių narių finansiniu svėtu, padedančiu pasivyti kitas valstybes nares, palaikyti artimesnius ryšius bei dalytis patirtimi. Pastaraisiais metais šios priemonės glaudžiau susietos su ES „augimo ir naujų darbo vietų kūrimo“ politikos prioritetais. 2007–2013 m. Europos socialinis fondas skirs 75 mlrd. EUR, kad darbuotojai įgytų naujų įgūdžių, o įmonės naujoviškiau organizuotų darbą. Be to, Komisijos iniciatyva įkurtas Europos globalizacijos fondas, kurio tikslas – padėti iš naujo integruotis į darbo rinką asmenims, kurie tapo bedarbiais dėl kintančių pasaulinės prekybos modelių. Šis fondas yra svarbus solidarumo ženklas globalizacijos padarinius patyrusiems žmonėms ir gali būti naudingas, kad atsirastų veiksmingų prevencinių ir aktyvių priemonių padėti tokiems žmonėms prisitaikyti ir judėti pirmyn. Komisija pradėjo diskusijas dėl Europos biudžeto po 2013 m. Į šias diskusijas svarbu įtraukti šių konsultacijų apie socialinę tikrovę išvadas.
- ***Informuotumo didinimas ir tvirto žinių pagrindo rengimas.*** ES atlieka svarbų vaidmenį: nurodo svarbiausius klausimus, skatina diskusijas ir kuria politinį impulsą spręsti bendrus Europos uždavinius. Tokio pobūdžio diskusijoms naudingos tokios iniciatyvos, kaip Europos lygių galimybių metai (2007-ieji), Europos kultūrų dialogo metai (2008-ieji) ir Kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metai (2010-ieji). Suvokti ir analizuoti socialinius klausimus dažnai trukdo išsamių ir naujausių visuotinių ES statistinių duomenų ir rodiklių trūkumas. Palyginamų duomenų rinkimas yra būtinas ir tebėra sudėtinga užduotis. Tačiau tiems, kas priima sprendimus, ši informacija būtina, kad būtų galima pateikti daugiau informacijos viešosioms diskusijoms ir vertinti socialinių iniciatyvų poveikį. Daugelis fondų ir agentūrų – Europos gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimo fondas, neseniai įsteigta Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra ir Europos lyčių lygybės institutas – ateityje padės teikti daugiau informacijos tiems, kas priima sprendimus, ir didinti visuomenės informuotumą. Metodiškesnis konsultacijų ir nepriklausomų ekspertų grupių, įskaitant ES nepriklausančių šalių grupes, pasitelkimas turėtų padėti įtvirtinti žinių pagrindus ir turtinti Europos politines diskusijas.

6. TOLESNI VEIKSMAI

Socialinės tikrovės apžvalgos tikslas – iš naujo analizuoti sudėtingą socialinių pokyčių mūsų visuomenėje dinamiką siekiant įvertinti dabartinių politikos krypčių svarbą bei tinkamumą ir parengti tinkamą pagrindą ateičiai.

Šiame komunikate apžvelgiama nauja XXI amžiaus Europos „gyvenimo galimybių“ socialinė vizija, grindžiama preliminaria mūsų visuomenės pokyčių analize, kylančiais naujais socialiniais uždaviniais ir valstybių narių bei ES partneryste siekiant tuos uždavinius spręsti. Apibrėžiamos galimos veiklos sritys ir ES vaidmuo praturtina vykstančias konsultacijas. Vykstant konsultacijoms suinteresuotosios šalys raginamos siųsti savo nuomones. Siekiant

sudaryti palankesnes sąlygas dalyvauti, konsultacijų terminas pratęsiamas iki 2008 m. vasario 15 d.⁵

Remdamasi šiomis konsultacijomis, Komisija 2008 m. viduryje parengs atnaujintą socialinę darbotvarkę. Rengdama šią darbotvarkę, ji peržiūrės įvairiose srityse naudojamas priemones, jų pobūdį ir taikymo sritį. Komisija taip pat tinkamai atsižvelgs į Reformų sutartyje nustatytą naują institucijų struktūrą. Kartu su bendrosios rinkos apžvalga ši atnaujinta Socialinė darbotvarkė bus naudinga siekiant konkrečių rezultatų Europos piliečių labui.

⁵ Atsakymus ir papildomas pastabas galima siųsti adresu: SG-Social-Reality@ec.europa.eu.